

1. Romanovite juured: 1613–1645

MIHHAIL

„Tsaar Mihhail ei jätnud maa poliitilisele elule vähimatki sügavamat märki.”¹

Moskva keskel, otse Punase väljaku kõrval, seisab Varvarka tänaval (mis nõukogude ajal kandis XVII sajandi kasakast mässaja auks Stepan Razini nime) imekena vana hoone. Selle alged ulatuvad tagasi XV sajandisse, aga praegu nähtava kuju on see saanud sajandeid kestnud muudatuste ja rekonstrueerimiste tulemusel. Keiser Aleksander II ostis 1856. aastal, oma kroonimise aastal, hoone ära kõrval asuvalt kloostrilt. Täna nimetab silt seda bojaaride Romanovite kunagiseks residentsiks.² See võis olla esimene Romanovite tsaari Mihhaili sünnikoht, kuigi me ei saa selles kindlad olla.

Esialgu kuulus hoone bojaaridele (ülikutele), kelle kaugeim esivanem on Moskva vürste XIV sajandi keskel teeninud Andrei Ivanovitš Kobõla. Teda peavad oma esiisaks mitu suguvõsa. Võimalikud segadused on tekkinud osalt sellest, et Romanovite nime kandev suguvõsa kerkis esile Venemaa ajaloo sel järgul, mil, kui kõrvale jätta üksikud vürstisuguvõsad, polnud veel kinnistunud perekonnanimesid. Kobõla poega Fjodorit tunti Koškini nime all, sest tema hüüdnimi oli Koška (kass). Enne kui ülikute perekonnanimed XVII sajandi lõpul tavapäraseks muutusid, võidi oma nimele lisada isa nimi (lisades selle lõppu liite -ovitš või -itš) ja perekonnanimena isa isa nimi (st vanaisa eesnimi, millele lisati

lõppu liide -ov või -jev). Mõnikord sulasid kaks või kolm nime kokku. Sel moel Romanovite esiisasid XV sajandi keskpaigani jälitades on genealoogid leidnud, et Zahhari Ivanovitš Koškin (suri u 1461) sigitas Juri Zahhar(jev)itš Koškini (suri 1504), kes omakorda sigitas tsaar Mihhaili vanavanaisa Roman Jurjevitiš Zahharjin-Jurjevi (suri 1543). Just Roman Jurjevitiši lastest ehk Romanovitšidest algas tulevase valitsejasoo esiletõus.³

1547. aastal sai tema tütre Anastassiast tsaar Ivan IV Vassiljevitiši (valitses 1533–1584) esimene abikaasa. Mehele, kes hiljem pälvis hüüdnime Julm, olevat naisel olnud hea ja rahustav mõju.⁴ Valitseja hõimlastele osaks langevaid eeliseid ära kasutades hõivasid Romanovitšid õukonnas tulusaid positsioone ja kerkisid nõndanimetatud kohajärguse (*mestnitšestvo*) süsteemis, mis suures osas määras kindlaks edutamise sõjaväelistesse ja tsiviilametitesse. Kui vanim poeg Danila 1564. aastal suri, võttis tema koha üle Nikita, kelles sai üks neljast tsaar Ivani ja hiljem tema poja, 1584. aastal troonile tõusnud Fjodor Ivanovitši riiginõunikust. Nikita esimene abikaasa suri 1544. aastal nähtavasti lastetult⁵, kuid teine naine, Jevdokia Aleksandrovna Gorbataja-Šuiskaja, sünnitas kuus poega ja kuus tüdart. Viimased õnnestus korralikult mehele panna, kaks lausa vürstisuguvõssa, mis laiendas tunduvalt abielusidemeid ja aitas suguvõsal õitsele puhkeda.⁶ Vanimast pojast Fjodor Nikititš Romanovist (1553?–1633) sai 1586. aastal bojaar.⁷ Ta abiellus Ksenia Ivanova Šestovaga, väidetavalt tsaar Fjodori peamise nõuniku ja naisevenna, tulevase tsaari Boriss Godunovi käsul.⁸ Nende kuuest lapsest jõudsid täisikka ainult tütar Tatjana (suri 1611) ja poeg Mihhail (sündis 12. juulil 1596). Kaks aastat pärast Mihhaili sündi algas sündmusteahel, mis päädis tema valimisega Venemaa tsaariks.

7. jaanuaril 1598 suri tsaar Fjodor Ivanovitš lastetult (tütar oli surnud juba imikuna) ning koos temaga hääbus senise Rjuriku⁹

Romanovite maja Varvarkal. Postkaart, u 1910.

dünastia meesliin. Dünastia „kadu“ ei olnud üksnes vahetu pärilusprobleem. Kui Ivan IV kroonimine oli temast 1547. aastal teinud ulatusliku suguvõsa valitseva juhi, nägid nii Ivan kui ka tema publitsistid kõvasti vaeva dünastiliste eelkäijate ringi laiendamisega.

Nende pingutuste hulka kuulus Konstantinoopoli patriarhaadi veenmine, et nad tunnustaksid tõendina võimu järjepidevusest ligemale 150 nimest koosnevat loetelu, mis algas X sajandi Kiievi vürstidega, ning palvetaksid Konstantinoopolis nende eest, kuna nad kõik „kuuluvad tema [Ivani] dünastiasse“.¹⁰ Levitati legende, et Rjurikovitšid pärinevad Prusist, keiser Augustuse legendaarsest sugulasest, ja et dünastia regaalid on Bütsantsi päritolu. Kõik need kinnitused ähvardasid põrmu variseda, kui suguvõsa kaotas meessoost juhi, eriti kui pidada silmas kahtlusi, et teda tabas Jumala ebasoosing. Tuli luua uus dünastiline riik – Venemaad ilma tsaarita peeti võimatuks –,

mis ei toetuks ainult ühele autokraadile või despoodile, vaid oleks ulatusliku suguvõsa „perekonnaettevõte“.

Ulatusliku suguvõsa aspekt osutus määravaks, kaaludes üles isegi ainult meesliinis pärimise traditsiooni. Välja pakutud troonikandidaatide hulgas olid Fjodori lesk, tsaarinna Irina, kes esialgse nõusoleku järel siiski võitlusest taandus, ja tsaar Fjodori onupoeg, kadunud tsaarinna Anastassia vennapoeg Fjodor Romanov. Levisid kuuldused, et tsaar olevat surivoodil püüdnud talle skeptrit üle anda, aga ennastohverdavalt, verevalamist vältida püüdes, olevat Romanov sellest loobunud Irina venna, Ivan IV soosiku ja õukonna mõjuvõimsaima tegelase Boriss Godunovi kasuks.¹¹ Kuudepikkuseks veninud poliitilise võitluse järel valiti ka eri seisuste esindajaid koondava maakogu (*Zemski sobor*) heakskiidu saanud Boriss tsaariks ning krooniti 1598. aasta septembris.

Kuigi väideti, et maakogu otsuse oli määranud Jumala soosing, ei tundnud Boriss end troonil sugugi kindlalt ja käitus seepärast võimalike konkurentidega julmalt. Algul olid Romanovid tema liitlased, aga 1600. aastal suhted jahenesid. Ta laskis Nikita Romanovitši pojad vahistada, esitades neile väljamõeldud süüdistuse riigireetmises: nad olevat tahtnud Borissi nõidusega kahjustada. Fjodor pagendati Arhangelski lähedale Antonius-Siiski kloostri, kus ta pidi laskma end Filareti nime all mungaks pühitseda. Sama vastumeelselt nõustus tema abikaasa Ksenia Marfa nime all nunnaks saama. Viieaastane Mihhail ja ta õde võeti vanematelt ära ja saadeti elama sugulaste juurde Moskvast põhja poole jäävasse Beloozerosse. Ülejäänud Nikititšid pagendati mitmele poole mujale, kus nad kõik peale Ivani surid.

1605. aastal suri Boriss Godunov loomulikku surma, ehkki hilisemates uurimustes anti mõista, et tema siit ilmast lahkumist kiirendas süütunne veriste tegude pärast, millega ta oli sillutanud

teed troonile. Tema kõige nimekam ohver olevat olnud Ivan IV poeg Dmitri, kes suri kahtlastel asjaoludel 1591. aastal. Tegelikult valmistasid Borissile hilisemal aastail rohkem muret näljahäda ja ühiskondlikud rahutused, mida ta ei suutnud kontrollida, nii et suur osa riigist muutus täiesti valitsematuks.¹² Tema järel sai võimule ta kuueteistkümneaastane poeg Fjodor Borissovitš, kuid sellele valitsemisajale tuli kiire ja järsk lõpp. 1605. aasta mais saabus Poolast ja Venemaa läänepoolsetelt aladelt kogutud väega Moskva alla mees, kes väitis, et on „imeliselt pääsenud“ tsarevitš Dmitri Ivanovitš. Trooninõudleja lugu oli kahtlane, aga paljud uskusid teda. Mõeldi välja enam-vähem usutav pääsemise ja põgenemise lugu ning mõned tunnistajad kinnitasid, et tunnevad ta ära füüsiliste tundemärkide, näiteks ninal oleva tüüka järgi.¹³ Paljud bojaarid olid rahul, et saavad takistada Godunovide dünastia teket, ning Vale-Dmitri I, nagu teda hiljem hakati nimetama, võis nautida ka lihtsate venelaste toetust, kes uskusid, et tõelise valitsejaverd tsaari tagasitulek kindlustab Jumala soosingu ja lõpetab hädadeaja. Mõni võttis Dmitri vastu kui „õigluse päikese“ – „seni istusime siin pimeduses, aga nüüd on loitnud tõeline valgus“ –, uskudes isegi, et ta on nagu Kristus surnust üles tõusnud.¹⁴ Troonitaotleja poolehoidjad mõrvasid tsaar Fjodor Borissovitši ja Dmitri kuulutati tsaariks. Teiste pagendatute seas kutsuti Moskvasse tagasi uut valitsejat teenima ellujäänud Romanovid.

Vale-Dmitri I võimuaeg kestis ainult aasta, siis mõrvasid ta varasemad toetajad. Muuhulgas põhjustas nende rahulolematust valitseja hoolimatu suhtumine õigeusku ja abiellumine Poola katoliiklasest aadlidaami Maryna Mniszechiga. Rahvale esitleti varem kuninglikku verd ja Jumala soosingut tähendanud märke nüüd Saatana ja nõiduse tõenditena. Dmitri oli, kui kasutada ametliku allika sõnu, „ära nõidunud palju inimesi“¹⁵, kuid tema languse peamine põhjus oli arvatavasti see, et ta asus ajama oma

poliitilist liini, mis oli kindlalt läänele orienteeritud. Dmitri kandis läänelikku riietust ning ajas habeme maha ja juuksed lühikeseks (mis käis risti vastu õigeusu tavale) ning ehitas isegi uue lossi Poola stiilis. On arvatud, et ta lootis saada nii Venemaa kui ka Poola valitsejaks ja „poolalik“ käitumine tähendaski selleks ettevalmistust.¹⁶ Uueks tsaariks sai ulatusliku suguvõsa juhtiv liige, bojaar Vassili Šuiski, kes valitses aastail 1606–1610, kuid talle astus peagi vastu uus ja veel vähem usutav Dmitri, keda nimetati Tušino vargaks. Dmitri surma järel 1610. aastal kuulutati tsareevitšiks tema ja esimese Vale-Dmitri lese Maryna imikust poeg Ivan, keda kutsuti Vargakeseks. Trooni nõudlesid ka Vale-Peeter, kes nimetas ennast Ivan IV pojapojaks, ning Poola kuningas ja tema poeg. Venemaa langes aina sügavamale nõnda-nimetatud segadusteaega, mil ühiskondlikud ja majanduslikud olud üha halvenesid ning konkurendid pidasid trooni pärast ägedat sõda. Terved piirkonnad langesid keskuse võimu alt ära, loobudes maksmast makse ja andmast sõdureid. Maal liikus ringi rohkelt röövleid ja kasakaid. Paljud külad jäid tühjaks.

Moskva riigi stabiliseerimine segadusteaaja järel oli Romanovite dünastia peamine ülesanne, kui tsaar Mihhail 1613. aastal võimule tõusis. Senikaua üritasid ellujäänud Romanovid nii hästi toime tulla, kui oskasid. See ei olnud aeg, mil oleks saanud liiga palju kõhelda. Võimekas ja auahne Filaret, kes oli rakendanud oma anded kirikukarjääri teenistusse, sai Vale-Dmitri I ajal Rostovi ja Jaroslavli metropoliidiks. Vale-Dmitri mõrvamise järel sai Filaret lõpuks Rostovis kokku poeg Mihhailiga. Viimasel oli bojaaride nimekirjas laudniku (*stolnik*) tiitel. Kinnitanud tsaar Vassili Šuiski korraldusel tõelise tsareevitši Dmitri imettegevate säilmete ehtsust, langes Filaret 1608. aasta oktoobris vangi ja kuulutati Moskva lähedal „Tušino varga“ laagris uueks patriarhiks. (Riigis süvendas segadust mõistagi seegi, et Šuiski õukonnas

Moskvas tegutses edasi patriarh Germogen.) 1610. aastal loobus kurnatud Šuiski troonist ning bojaaride üleminekuvalitsuse loal sõitis Filaret koos venelaste delegatsiooniga Poola, kus pidas läbirääkimisi Poola printsi Władysławi tõusu üle Venemaa troonile. Filareti ja teisi delegatsiooni liikmeid peeti Poolas kinni 1619. aastani. Poola ja Rootsi väed, mis viibisid Venemaal Šuiski kutsel, tungisid vastavalt Smolenski ja Novgorodi piirkonda; sissetung kulmineerus Moskva hõivamisega poolakate poolt aastail 1610–1612.

Võimalik, et Poola okupatsiooni ajal said Mihhail ja tema ema kokku Varvarkal asuvas majas, enne kui asusid ümber Kremli. Kui 1612. aastal ajas poolakad minema rahvuslik vastupanuarmee vürst Dmitri Požarski juhtimisel ja kaupmees Kuzma Minini rahastamisel, suundusid Mihhail ja Marfa lõunasse, Volga ääres asuvasse Kostromasse, kus nad said toetuda suguvõsamõisatele ning leidsid peavarju Ipatjevi kloostri. Nende teadmata kogunes maakogu 1612. aasta detsembris valima uut tsaari. Ehk nagu kutses retooriliselt öeldi: „Aga ilma valitsejata ei saa keegi meist vähimatki aega olla. [...] Ilma valitsejata Moskva riik koos ei püsi ja vargategevused kisuvad selle paljudeks osadeks ja vargus rohkelt rohkeneb. Aga ilma valitsejata ei saa keegi asju ajada ...“¹⁷ Kandidaadid olid Poola prints Władysław, Vene sõjakangelased vürst Dmitri Požarski ja vürst Dmitri Trubetskoi, mitu bojaari ja isegi Vargake. Otsustavaks said kasakate hääled: mitte Doni või Zaporizžja selgepiirilise kasakkonna, vaid isepäiste ja ülejookskutest kasakate hääled, kes eelistasid Romanoveid viimaste heade suhete tõttu Vale-Dmitri II leeriga ja pelgasid tugevat valitsejat, kes võiks hakata taotlema kättemaksu.

Üks hiljutine revisionistlik uurimus, mis üritab kummutada „heade Romanovite müüti“, kõneleb 1613. aasta nõndanimetatud veebruarirevolutsioonist ja väidab, et parim kandidaat, Rjuriku

soost vürst ja sõjakangelane Požarski, toodi ohvriks „tiitlita noorukile“.¹⁸

Lõpuks aga toimus valimine 21. veebruaril 1613 rohkem Boriss Godunovi 1598. aasta valimise võtmes kui „tegelike“ erimeelsuste ja räpaste tehingute vaimus. Kroonikud kirjutasid üksmeelsest heakskiidust ja rõõmustamisest, mis pidi olema ka mõistetav, kui sooviti siiralt, et saadaks jagu segadusteaja raskustest. Sellega kaasnes arusaam, et uue tsaari on välja valinud ja pühitsenud Jumal ise. Noore Mihhail Romanovi eelistamisel ei olnud midagi pistmist tema ametliku sobivuse või iseloomuga, mida üks ajaloolane on nimetanud „tühiseks“.¹⁹ Hollandi saadik Isaac Massa, kes küll möönis, et Mihhail oli paljutöotav, kahtles samal ajal, kas nooruk oskas üldse lugeda ja kirjutada.²⁰ Mihhaili kasuks kõneles tugevasti asjaolu, et tsaarinna Anastassia oli tema vanatädi. Muudes tingimustes poleks naisliinis seos ehk kuigi palju kaalunud, aga pärast segadusteaga pidasid need, kelle meelest kogu segase ajajärgu põhjustaski dünastia väljasuremine, isegi põgusat legitiimsust kõrges hinnas. Eelis oli seegi, et Mihhail oli noor ega saanud olla isiklikult seotud segadusteaja tülide ja vaenudega, kuigi ta oli olnud juba 1610. aastal, pärast Šuiski troonist loobumist, võimalike troonikandidaatide seas.²¹ Olukorda pragmaatiliselt hinnates oli Mihhail kasulik esinduskuju paljudele mõjuvõimsatele meestele, kes ise ei saanud trooni taotleda, sest see oleks tekitanud liigset vastuseisu, ja kes soovisid pealegi sel moel ära osta muret tekitavad kasakad. Romanovite varasemast hiilgusest hoolimata oli suguvõsa liikmete arv tugevasti kahanenud ning nende mõjukaimat esindajat, Mihhaili isa Filareti, pidasid poolakad parajasti sobival viisil kinni. Bojaaride duuma hakkas Mihhaili nimel korraldusi ja seadusi välja andma juba ammu enne seda, kui ta Moskvasse tagasi pöördus, nõudes sealhulgas teistelt linnadelt makse. Peaaegu täieliku anarhia

tingimustes võis iga vähegi vastuvõetav tsaar taastada korra ja täita võimuvõimuga. Tugevat, küpset ja omaenda agendaga valitsejat ei tahtnud näha keegi.

Samal ajal ei teadnud Mihhail ega tema ema midagi sündmuste käigust Moskvast ja vastse esilekerkimisega kaasnevatest võimalikest ohtudest. Umbes sel ajal olevat salk poolakaid ja vaenulikke kasakaid, kes soovisid Mihhaili kinni võtta, vahistanud talupoeg Ivan Sussanini, Kostroma lähedal asuva Domnino küla vanema, ja üritanud temalt piinamisega välja pressida poisi asukohta, kuid Sussanin jäänud endale kindlaks ja tapetud. Glinka ooperis „Elu tsaari eest“ (1836; nõukogude ajal sai nimeks „Ivan Sussanin“) juhib Sussanin poolakad läbipääsmatus laanes eksiteele. Selle kohta on vähe tõendeid, isegi poolakate viibimine piirkonnas on kaheldav, ja nii pole välistatud, et kogu loo mõtleksid välja Sussanini sugulased, kes taotlesid hüvitust ja soosingut. Ometi sai Ivan Sussanini kangelasteost Romanovite mütoloogia kindel tugipost, loosse segati rahva seas levinud armastust tulevase tsaari vastu, jumalikku ettehooldust, mis päästis Venemaa tulevase valitseva dünastia, ja võõraviha.²² Romanovite võimu viimastel aastakümnetel ei möödunud peaaegu ühtegi tseremooniat ilma Glinka ooperi helideta, eriti lõpukoorita, milles tänulik rahvas tervitab Moskvast Mihhaili.

1613. aasta märtsi keskel saabus Moskvast delegatsioon eesotsas bojaaride duuma juhtiva liikme Fjodor Ivanovitš Šeremeteviga (?–1650) Ipatjevi kloostriks Mihhailile teada andma, et ta on valitud tsaariks. Juhtivate vaimulike, sealhulgas Rjazani metropoliidi Feodoriti, ning mõjuka Troitse-Sergi kloostri ja juhtivate Kremli ja Moskva kloostrite ja katedraalide esindajate kaasamine delegatsiooni rõhutas veelgi mõtet, et valimise taga seisis Jumal ise. Nad tõid endaga kaasa mõned Moskva kõige hinnatumad ikoonid, kohapeal ootas neid juba ees Kostroma Feodori

(Theodorose) Jumalaema imettegev ikoon. Paljud lihtinimesed sammusid protsessioonis kloostrijuurde. Maiste ja taevaste jõudude survest hoolimata tõrkusid Mihhail ja tema ema tundide kaupa, nähtavasti rohkem siirast vastumeelsusest kui tseremoniaalsest näitlemisest, küllap ka hirmu tõttu tegutseda ilma eemalviibiva suguvõsapea Filareti heakskiiduta (kes võib-olla oli ise hellitanud mõtet troonile tõusta).²³ Lõpuks jäid nad nõusse ja Mihhail suudles risti. Tema tundeid võib ainult ette kujutada, sest sellest eluperioodist ei ole säilinud ühtegi isiklikku ülestähendust. Ta kuvand ja iseloom on meieni jõudnud riiklike dokumentide ja kroonikate jäikade vormelite ning paratamatult kõrvalseisja rollis olnud välismaiste reisimeeste tähelepanekute kaudu. Ka see tema elu tähtsaim hetk ei ole erand.

Mihhailil ja tema kaaskonnal võttis teekond Kostromast Moskvasse 42 päeva, ehkki isegi talvel pidanuks selle peale kuluma ainult mõni päev. Valitseja edasilikumine oli aeglane nii sellepärast, et peaaegu iga tema sammuga kaasnes mõni usu-rituaal, kui ka sellepärast, et Jaroslavlis tuli oodata veerohkest kevadest läbimatuks muutunud teede taženemist. Samuti pelgasid Mihhail ja tema lähikondlased seda, mis neid Moskvas ees ootas: nad sõitsid läbi mahajäetud külade, mitmel pool vedeles surnukehi. Kirjades muretsesid nad toidumoonana ja sobivate öömajade nappuse ning võimalike röövlite ja rahutuste pärast pealinna lähistel, samuti tsaaripitsati saatuse ja valitseja uue õukonna koosseisu pärast. Kardeti rootslaste edasitungi Venemaa loodeosas ja ülejooksikust kasakapealiku Ivan Zarutski jätkuvaid katseid tõugata tagant Vargakese trooninõudlust. (1614. aastal püüti Zarutski ja nelja-aastane poiss viimaks kinni ja hukati, poiss seejuures avaliku poomise läbi.)

Moskvas keskendusid ettevalmistused sellele, kuidas valida uue tsaari vastuvõtmiseks eri seisuste saadikuid alates bojaaridest,

Uspenski katedraal. Postkaart, u 1900.

kes hoidsid regaale, kuni lihtsate linlasteni, kes pidid üle andma traditsioonilise soolaleivakingi.²⁴ Protsessioon pidi lõppema tänupalvete ja truudusvannetega Kremli Jumalaema Uinumise ehk Uspenski katedraalis. Viie kupliga kirik, mille oli varasema pühakoja asemele 1475.–1478. aastal ehitanud itaalia arhitekt, muutus Romanovite dünastia ajaloo üheks tähtsamaks sümboliks, mida võib võrrelda Londoni Westminster Abbey või Prantsuse Reimsi katedraaliga. Neitsi Maarja, keda õigeusu traditsioonis nimetati Jumalaemaks, oli Moskva kaitsja ning katedraali kõige pühamas ikoonis, XII sajandi Vladimiri Jumalaemas, oli korduvalt nähtud linna päästjat tatarlaste rünnakute eest. 1547. aastal laskis Ivan IV ennast selles kirikus esimeseks tsaariks kroonida ning samas leidsid aset ka Romanovite tsaaride ja keisrite kroonimised isegi pärast seda, kui Peeter Suur viis pealinna XVIII sajandi algul Peterburi. Valitsejad osalesid sõjaliste võitude auks korraldatud tänupalvustel ja kummardasid palveks altari ees,

kuhu oli koondatud Venemaa kõige pühamaid kujusid. Selles katedraalis ja veel mõneski ajaloolise tähtsusega kohas kinnitas „tõusikdünastia“ enda ühteseotust varasema ajalooga ning järjepidevust rohkete suurvürstide ja tsaaride põlvkondadega. XVII sajandi Romanovid abiellusid samas lähedal asuvas Jumalaema Kuulutamise ehk Blagoveštšenski kirikus (ehitatud 1484–1489) ja maeti Peaingel Miikaeli ehk Arhangeliski kirikusse (ehitatud 1505–1509), kuid Peeter ja tema järeltulijad viisid need tseremooniad üle Peterburi.

11. juulil 1613 krooniti Mihhail Fjodorovitš „suureks valitsejaks, tsaariks ja suurvürstiks“. (Alles Peeter I ajal võtsid Venemaa valitsejad omaks lääne kombe lisada valitsejate nimetamisel eesnimemele järjekorranumber.) Dünastia esimesel kroonimisel oli üüratu tähtsus. Moskva elanikele tähendas see uut algust, millele oli andnud õnnistuse Jumal. Mihhailile tähendas see pühitsemist ja sümboolsete regaalide üleandmist, mis väidetavalt olid Bütsantsi päritolu ja meenutasid talle, et ta on nüüdsest Jumala esindaja maa peal. See võimaldas nimekatel isikutel võtta sisse endale kuuluv koht: Ivan Romanov hoidis krooni, vürst Dmitri Trubetskoi skeptrit, vürst Požarski riigiõuna. Ei tehtud katset tsaari võimu piirata, ehkki valitses arusaam, et tal on kohustused oma alamate ja Jumala ees. Kroonimisaastaks kanti ürikutesse 7121, mis tähendab 7121. aastat alates maailma loomisest, mida kirjeldab Moosese esimene raamat ja mis mõne õpetlase arvutuse kohaselt langes aastasse 5509 eKr. Venemaal järgiti samuti Bütsantsi kommet alustada aastat septembriga. Seepärast algas Mihhaili esimene täisvalitsemisaasta – 7122. aasta – 1. septembril 1613.²⁵ Sellest sai nii Romanovitele kui ka Venemaale otsustava tähtsusega aeg.

Kaasaegsetes tekstides nimetati Mihhaili „kõige vagamaks“ ja „kõige vaguramaks“ tsaariks, sest ametlikus esituses kultiveeriti

jõuliselt pühaliku tsaari ideaali. Kaasaegse retoorika kohaselt oli ta ka kõikvõimas õigeusklik tsaar, ometi oli ta väidetavalt Romanovitest kõige ebakindlam. On isegi arvatud, et tema kuulus „alandlikkus“ märkis tegelikult ilukõnes ta nõrka tahet.²⁶ Tema poja Aleksei elulookirjutaja sõnul oli ta „isevalitseja nime, aga mitte tegude poolest“.²⁷ Esimestel valitsemisaastatel istus maa-kogu lakkamatult koos ja langetas otsuseid mitmesugustes küsimustes nähtavasti tsaari väga vähesel osavõtul.²⁸ Kuigi seda pole kirjalikult kuskil fikseeritud, valitses arusaamine, et maakogu käes on kollektiivne võim, mis siiski ei piira tsaari volitusi, ning et tsaari ja „kogu maa“ ühised otsused tugevdavad kesk võimu, mis alles äsja oli olnud kokkuvarisemise äärel.

Alates patriarh Filareti naasmisest Poola vangistusest 1619. aastal kuni tema surmani 1633. aastal valitses ajaloolaste sõnul „kaksikvõim“ ehk diarhia. „Nende kuninglik majesteet on jagamatu,“ kirjutas üks kaasaegne. Filaret kandis tiitlit „suur valitseja“ (*veliki gosudar*), mis muidu oli mõeldud ainult monarhiale, ning istus nõukogudes ja vastuvõttudel oma poja kõrval. Tegelikult oli ta bojaar vaimulikurüüs, kes kindlustas enda ja oma poja võimu sugulussidemete ja sõltlaskonna laiendamise, edukates selliseid ustavaid mehi nagu vend Ivan Romanov ning sugulased Ivan Tšerkasski ja Fjodor Šeremetev, kes jäid bojaaride duuma juhtivateks liikmeteks kogu Mihhaili valitsemisajal²⁹, ning piirates teiste võimu. Peale ilmaliku võimu lõi Filaret oma isikliku võimubaasi patriarhaadi kantselei kujul, millele allus ligemale 30 000 meessoost talupoega ja mitu tuhat relvastatud meest. Kaheksa Poolas vangis veedetud aasta jooksul „hereetilisi“ mõjusid kogenud Filaret tundis, et on sunnitud kinnitama oma õigeusklikkust. See kajastus kirikuraamatute parandamise ja trükkimise programmis ning vaenulikes avaldustes „ladinlaste“ ja luterlaste suhtes, nagu nimetati katoliiklasi ja protestante.